

Zápis ze 7. zasedání Výboru pro práva starších lidí

14. listopadu 2023, Úřad vlády ČR, Rytířská ul.

Přítomní - členky a členové (13): V. Bílková (předsedkyně), L. Doušková Gratiarová (MPO), T. Hanelová (KVOP, on-line), S. Hušek Morawitzová (Krása pomoci), E. Jašová (MPSV), I. Kuchyňková (Charita ČR, online), J. Lorman, M. Měšťanová (MŠMT), S. Kottbauerová (MZd, on-line), M. Sailer (MV), L. Vidovičová

Omluveni: J. Hrabě, Z. Kalvach, J. Vobořil

Za ÚVČR: K. Šimáčková Laurenčíková (zmocněnkyně pro lidská práva), J. Machačka, B. Hnatová (tajemnice)

Návrh programu:

1. Informace o projednání podnětu k datovým schránkám na Radě vlády pro lidská práva - sekretariát, Jan Vobořil (Iuridicum Remedium)

Výbor pro práva starších lidí přijal na zářijovém zasedání podnět k povinnému zavádění datových schránek. Podnět byl zaslán ministru vnitra a ministru pro digitalizaci. Poté ho projednala Rada vlády pro lidská práva na zasedání 21. 10. 2022, která ho přijala.

2. Přínosy a rizika změny systému krizových služeb pro osoby v krizi v ČR - Jiří Hrabě (Elpida)
J. Hrabě připravil podklad, který poskytuje informace o rizicích systému krizových služeb a zdůrazňuje potřebu mezirezortní spolupráce – **byl rozeslán před zasedáním**. J. Hrabě žádá Výbor o seznámení se s problematikou a využití nástrojů Výboru pro přispění k minimalizaci nastíněných rizik.

3. Odborné vymezení násilí a dalšího nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám identifikací stávajících skutkových podstat TRČ a přestupků - sekretariát, Jan Lorman (Gerontologický institut)
Výbor pro práva starších lidí pomáhá při realizaci úkolů podle Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2019-2022, který byl na základě podnětu ze strany Výboru doplněn o problematiku násilí na seniorech a seniorkách. Výbor v červnu přijal definici týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a špatného zacházení s nimi. V tomto bodě programu by Výbor měl identifikovat stávající skutkové podstaty trestných činů, přestupků a dalšího protiprávního jednání, jež jsou na seniorech typicky páchany. **Před zasedáním byly rozeslány** znění doplnění Akčního plánu s úkolem (část B. Opatření č. A1) a návrh otevřeného výčtu trestných činů a některých přestupků.

4. Ageismus, covidové triážování, obecné povědomí - Zdeněk Kalvach, Jan Lorman
Shrnutí hlavních bodů prezentace Z. Kalvacha, která zazněla na konferenci Stáří spojuje 2022.

5. Vyhodnocení plnění Priorit Výboru 2021-2022

Před zasedáním byl rozeslán seznam priorit schválený v září 2021 společně s tabulkou s prioritami z listopadu 2021, na základě kterých by měl Výbor zhodnotit plnění priorit a jejich nastavení pro další období.

6. Informace od členek a členů Výboru

Prostor pro informace o aktualitách z Vašich oblastí.

Průběh zasedání:

Úvod zasedání

V. Bílková představila program zasedání. Informovala, že ze zdravotních důvodů se nemohl dostavit J. Hrabě, proto téma „Přínosy a rizika změny systému krizových služeb pro osoby v krizi v ČR“ nebude zařazeno na toto zasedání. Z. Kalvach se z důvodu pracovního vytížení také omluvil.

Dále V. Bílková sdělila, že J. Klusáková Sedřová ukončila své působení v Charitě ČR. Její nástupkyní ve Výboru bude I. Kuchyňková.

V. Bílková konstatovala, že Výbor je usnášeníschopný s přítomností 13 členek a členů.

1. Informace o projednání podnětu k datovým schránkám na Radě vlády pro lidská práva

Navrhovatel podnětu J. Vobořil nebyl v době projednávání bodu účasten zasedání Výboru, proto informaci přednesla tajemnice Výboru B. Hnáťová. Uvedla, že před projednáním podnětu na zasedání Rady vlády pro lidská práva („RVLP“) se k podnětu nesouhlasně vyjádřilo MV. Poté však proběhla médii zpráva ministra vnitra o tom, že se povinnost zřizování datových schránek nebude vztahovat na nepodnikající fyzické osoby. Na zasedání RVLP se zástupkyně MV vyjádřila odlišně od písemného stanoviska a vyjádřila podnětu podporu. Proběhlo projednání a hlasování o podnětu, jehož výsledkem bylo jeho schválení. Schválené usnesení mělo tři body:

- a) odložení účinnosti novely o jeden kalendářní rok,
- b) provedení informační kampaně a zavedení opatření pro minimalizaci dopadů novely na seniory a zranitelné osoby a
- c) provedení potřebných úprav v systému datových schránek tak, aby byl uživatelsky přívětivější a zjednodušil a zlevnil archivaci doručených zpráv.

V průběhu jednání se pak RVLP dozvěděla, že MV již vložilo do mezirezortního připomínkového řízení novelu, která měla zrušit povinnost datových schránek pro nepodnikající fyzické osoby, ale bez požadovaného odkladu účinnosti. Tzn. povinnost se vztahuje na právnické osoby a podnikající FO, ale neodkládá se o jeden rok. J. Vobořil proto vypracoval připomínku, která byla předložena za zmocněnkyni pro lidská práva. Byla obdobná jako připomínka VOP, tj. požadovala odklad účinnosti o jeden rok i v případě PO a podnikajících FO. Ohledně připomínky vznikl rozpor, MV argumentovalo, že připomínka přesahovala návrh novely, když mělo jít pouze o zrušení obligatorního zřizování datové schránky pro FO. Účinnost novely tak zůstala zachována od 1. 1. 2023 a je vztažena k PO a podnikajícím FO.

V. Bílková požádala M. Sailer (MV), zda by mohla zjistit do příštího zasedání, co se chystá, pokud jde o informační kampaň a uživatelskou přívětivost datových schránek. K tématu se Výbor **vrátí na příštím zasedání s informacemi z resortu a od J. Vobořila.**

2. Odborné vymezení násilí a dalšího nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám identifikací stávajících skutkových podstat TRČ a přestupků - sekretriát, Jan Lorman (Gerontologický institut)

B. Hnáťová uvedla téma. Řekla, že se jedná o úkol podle Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí („AP“), s jehož plněním má Výbor pomáhat. AP byl na základě iniciativy H. Válkové a Výboru pod vedením J. Lormanu v roce 2021 doplněn a rozšířen o téma násilí na seniorech.

Informovala, že se setkala před zasedáním s některými členkami Výboru, s nimiž diskutovaly, jaké by mohly být další kroky ohledně plnění úkolu v této chvíli, kdy již Výbor vytvořil obecnou definici násilí a dalšího nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám. Podle AP by totiž mělo nyní následovat podřazení trestných činů („TRČ“) a přestupků pod tuto obecnou definici. K tomu B. Hnáťová zaslala přípravný dokument s otevřeným seznamem takových trestných činů a přestupků. Lze podřadit množství TRČ, ale na úrovni přestupků je právní úprava nedostatečná.

Z toho vzešlo několik bodů k diskuzi, a to:

1. vymezení přestupků tak, aby postihovaly jednání nižší intenzity (než TRČ), které představuje násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám,
2. vymezení právní definice násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám (návrh M. Sailer – Rada vlády pro rovnost žen a mužů představila návrh právní definice domácího násilí s navázáním na existující právní úpravu v oblasti TRČ a přestupků),
3. podle AP má dojít k zahrnutí násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám ve strategických materiálech a koncepčních dokumentech – v gesci MPSV je pak předloženo akčního plánu důsledně zohledňujícího problematiku násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám -> dotaz na MPSV, jak to vypadá s přípravou takového akčního plánu, zda bychom mohli pomoci, urychlit proces jeho přípravy a předložení,
4. statistické údaje ohledně TRČ a přestupků týkajících se násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám (návrh L. Vidovicové) – rozčlenit kategorie obětí do užších skupin podle věku (alespoň 65-79 a 80+),
5. návrh na novelizaci trestního zákoníku – úprava skutkové podstaty mučení (návrh T. Hanelové); jedná se o jediný TRČ, který postihuje zásahy do lidské důstojnosti (návrh už historicky RVLP řešila, neuspěl, ale sekretariát může dohledat, z jakých důvodů byl neúspěšný).

V. Bílková shrnula, že tři body jsou legislativní (přestupky, TRČ, právní definice), dva body implementační/strategické (zanášení tématu do strategických dokumentů, statistické údaje).

J. Lorman souhlasil a vysvětlil komplexnost problému – zamyslet se, zda nám jde i o sanaci vztahů nebo zda chceme pouze odhalit jednání a potrestat jej. Zda chceme hledat dlouhodobé příčiny vztahů a syndromu násilí a nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám. V. Bílková navrhla zařadit jako **bod 6.**, znamenalo by to i prevenci.

L. Vidovicová navrhla vznik komplexního zákona. V. Bílková souhlasila se zařazením jako **bod 7.**

T. Hanelová přiblížila **bod 5.** Nebyla to iniciativa KVOP, ale KVOP předložil analýzy špatného zacházení, ze kterých vyplynulo, že současná skutková podstata TRČ mučení má několik zásadních nedostatků. Není schopná postihovat jednání nižší intenzity ve formě ponižujícího zacházení. Nevztahuje se na jednání soukromých subjektů (postihuje jen jednání orgánů státní moci). T. Hanelová poslala dokumenty na sekretariát – **rozeslat.**

B. Hnátová uvedla k **bodu 1.**, že pokud jde o přestupky, domnívá se, že právní úprava je nedostatečná - mezerovitá. V. Bílková k tomu dodala, že by bylo na zvážení, zda navrhopvat změnu existujících zákonů či takové přestupky upravit v rámci případné nové právní úpravy speciální. Bylo by dobré **přizvat MSp.**

L. Vidovicová k **bodu 2.** uvedla, že pro zahájení mezirezortní spolupráce zřejmě nestačí obecná definice; právní vymezení by bylo silnější. K tomu J. Lorman dodal, že obecné vymezení nepostačuje, ale je potřeba vytvořit systém týkající se jevu násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám. Mělo by být jasné, co mají jednotliví aktéři dělat, jak mají spolupracovat (měla by vzniknout multidisciplinární platforma). V současné době nefunguje výměna informací mezi jednotlivými aktéry.

J. Lorman zmínil také projekt k tomuto tématu, na kterém pracují s L. Vidovicovou. Ta uvedla, že sice teď končí sběr dat, ale prvotní výsledky z jedné čtvrtiny sebraných dat již byly prezentovány na konferenci (mapování jevů – doma, na veřejnosti; srovnatelné s daty v zahraničí). Projekt bude pokračovat ještě celý rok 2023.

J. Lorman dále promítl a okomentoval graf, ve kterém popsal a vysvětlil kompetence a možnosti jednotlivých aktérů v rámci komplexního jevu násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám (*graf byl následně rozeslán Výboru*).

V. Bílková požádala o **identifikování možností Výboru s ohledem na roli těchto aktérů**, zejména iniciativa v oblasti legislativní.

V. Bílková zmínila, že měla možnost nahlédnout do návrhu zákona o domácím násilí a uvedla, že se jedná o změnový zákon. Souhlasila, že by **zvláštní zákon** dodal také problematice násilí a dalšího nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám na důležitosti. V. Bílková požádala o **rozeslání návrhu zákona o domácím násilí.**

V. Bílková dále zjišťovala, na jakých úkolech podle AP se Výbor měl podílet, a došla k závěru, že oba úkoly – definice a vymezení skutkových podstat - **jsou splněny.** Nyní by se Výbor mohl přesunout k ambicióznějšímu plánu, a to k **diskuzi nad podobou zákona.**

B. Hnátová uvedla, že pokud jde o úkol ohledně statistického sběru dat, má jej v gesci odbor rovnosti žen a mužů, ÚVČR. Nicméně, jde-li o rozčlenění statických údajů podle věku podle **bodu 4.** výše, mělo by jít o **podnět směřovaný MV ke změně statistického vykazování.** V. Bílková uvedla, že by Výbor mohl připravit k tomuto tématu **podnět a hlasování per rollam.**

B. Hnátová se zeptala k **bodu 2.**, zda by MPSV mohlo sdílet informace ohledně toho, zda se při přípravě akčního plánu důsledně zohledňuje problematika násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám. V návaznosti na představení STRAPS a akčního plánu k němu E. Jašovou V. Bílková **požádala o písemné informace** konkrétně k zahrnutí akčního plánu důsledně zohledňujícího problematiku násilí a další nevhodné jednání vůči seniorům a seniorkám a také, zda se připravuje případně legislativní dokument, který by problematiku zahrnoval.

M. Měšťanová uvedla, zda by v případě, že by se připravoval takový právní předpis, měl zahrnovat **i jiné zranitelné skupiny.** J. Lorman k tomu dodal, že je otázka, zda je potřeba se zaměřit spíše na skupinu **dospělých 18+.** V. Bílková souhlasila, že tyto poznámky by měly být **k budoucí diskuzi.**

Na zasedání dorazila K. Šimáčková Laurenčíková, zmocněnkyně pro lidská práva. Zmocněnkyně informovala, že budou její **zástupci přizváni do pracovní skupiny MPSV ke kvalitě v sociálních službách** v rámci velké novely zákona o sociálních službách. Určitě bude možné zapojit expertku/experta na seniorskou oblast z Výboru. To samé, pokud jde o **Koncepci rodinné politiky**, která by měla být do konce roku 2022 připravena. Požádala rovněž o **propojení ohledně legislativního návrhu k domácímu násilí** s odborem rovnosti žen a mužů. Intenzivní práce s MZd ohledně **práv zranitelných skupin pacientů**.

L. Vidovicová připomenula, že seniorská témata jsou specifická a neměla by být pouze přívěskem rodinné politiky či jiných témat.

V. Bílková požádala o **zaslání návrhu Koncepce rodinné politiky a o možnost zapojení v pracovních skupinách**.

5. Vyhodnocení plnění Priorit Výboru 2021-2022

V. Bílková připomenula priority Výboru.

V. Bílková uvedla, že v rámci priority č. 6 a 7 nyní není žádný věcný úkol. Možná řešení lze spatřovat v prioritě č. 1, ke které se přihlásilo nejvíce členů. Požádala ty, kdo se přihlásili k tématu domácí péče a domácí pečující, zda by mohli do příště **přijít s prvním návrhem**. Konkrétně požádala **S. Hušek Morawitzová** pak konkrétně požádala o spolupráci k tématu s dalšími gestorkami – K. Koldinskou a I. Kuchyňkovou (po J. K. Sedřové).

Zmocněnkyně K. Šimáčková Laurenčíková požádala, zda by Výbor mohl **vypracovat tzv. patero dobré praxe komunikace se seniory**. Mohla by potom k tomu uspořádat snídani s novináři. Obdobně již realizovala v oblasti rovnosti žen a mužů. Představili relevantní data a mezinárodní srovnání, priority zmocněnkyně, expertní doporučení, a požádali o spolupráci. To samé může uspořádat o tématech seniorů. L. Vidovicová navrhla, že se bude podílet na přípravě. Může využít data z projektu k násilí a nevhodnému jednání se seniory/seniorkami. V. Bílková proto požádala **L. Vidovicovou o první návrh**.

K. Šimáčková Laurenčíková informovala o tom, že se chystá **zákon o dlouhodobé péči** – v této chvíli teze, ke kterým se lze jako Výbor připojit. Stejně tak by se Výbor měl připojit k **přípravě akčního plánu STRAPS**. Uvedené potvrdila E. Jašová.

6. Informace od členek a členů Výboru

E. Jašová na žádost Výboru poskytla informaci, že **zašle informaci o poskytování předčasných důchodů**.

B. Hnáťová požádala o případná písemná vyjádření k dokumentům v mezirezortním připomínkovém řízení, které zasílala, zejména změně energetického zákona, který **definuje zranitelného zákazníka**. Ta je založena pouze na úzce vymezených charakteristikách zdravotního stavu, nezohledňuje např. seniory.

Výstupy a úkoly ze 7. zasedání Výboru:

1	Rozeslat návrh Akčního plánu ke STRAPS a uplatnit k němu připomínky	Sekretariát + členky a členové	<u>Do 21. 11. 10:00h</u>
2	Informovat gestora AP prevence domácího a genderově podmíněného násilí o splnění úkolu podle aktualizace AP, část B., opatření č. A1, úkol první	Sekretariát	Po zasedání
3	Připravit podnět s doporučením MV k podrobnějšímu rozčlenění věkových kategorií při sběru dat v oblasti násilí a nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám ke schválení per rollam	Sekretariát + členky a členové	Do 23. 11.
4	Zpracování dotazu pro MPSV ohledně prací na strategických a koncepčních materiálech v oblasti násilí a nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám (aktualizace AP, část B., opatření č. A1, úkol druhý) a zahrnutí dotazu k pracím na novele zákona o sociálních službách	Sekretariát	Do 21. 11.
5	Zjištění možnosti zapojení zástupce/zástupkyně Výboru při přípravě Koncepce rodinné politiky, Pracovní skupiny ke kvalitě a lidským právům (v souvislosti s novelou zákona o sociálních službách) a při přípravě zákona o dlouhodobé péči	Sekretariát + MPSV	Do 21. 11.
6	Rozeslat návrh zákona o domácím násilí a seznámit se s ním pro další jednání o právním vymezení násilí a nevhodného jednání vůči seniorům a seniorkám	Sekretariát + členky a členové	Po zasedání
7	Připravit k řešení na dalším zasedání Výboru problematiku Neformální péče a pečujících osob (podle priorit 2021-2022)	Soňa Hušek Morawitzová, Iva Kuchyňková, (Kristina Koldinská)	Do počátku ledna 2023
8	Připravit k řešení na dalším zasedání Výboru problematiku Vnímání stáří, stárnutí a starších lidí (podle priorit 2021-2022) s ohledem na návrh ZLP (patero + data + doporučení -> novináři)	Lucie Vidovičová	Do počátku ledna 2023
9	Rozeslat podklad ČSSZ a seznámit se s problematikou předčasných důchodů + případně návrhy/připomínky	Emílie Jašová, sekretariát + členky a členové	Po zasedání